

Ocena prawidłowości przebiegu wyborów oraz funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023



Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

Nieprawidłowości w przeprowadzaniu wyborów	1
Częstość występowania nieprawidłowości w przeprowadzaniu wyborów	1
Dostrzeżone nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu.....	4
Ocena wiarygodności wyników wyborów	10
Ocena funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce	15
Oferta wyborcza.....	15
Uczciwość procesu liczenia głosów i członków komisji wyborczych.....	16
Przekupywanie wyborców	19
Stronniczość telewizyjnych programów telewizji publicznej	21

W listopadowym badaniu¹ poprosiliśmy respondentów o ocenę wiarygodności podanych przez Państwową Komisję Wyborczą wyników ostatnich wyborów parlamentarnych oraz prawidłowości ich przeprowadzenia. Zapytaliśmy też ankietowanych o pięć aspektów związanych z funkcjonowaniem mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce. Choć w tej kwestii badani zostali poproszeni o oceny ogólne, a nie w odniesieniu do ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu, to można jednak przypuszczać, iż ich przebieg oraz kampania wyborcza, a także reakcje polityków i mediów na ich wynik, w tym protesty wyborcze, rzutowały na wyrażane opinie.

NIEPRAWIDŁOŚCI W PRZEPROWADZANIU WYBORÓW

Częstość występowania nieprawidłowości w przeprowadzaniu wyborów

Zdecydowana większość ogółu dorosłych Polaków (83%) nie zauważyła żadnych nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu. Przekonanie, że wystąpiły jakieś nieprawidłowości w przeprowadzaniu tych wyborów, wyraziło natomiast 9% badanych, 7% nie potrafiło zająć stanowiska w tej kwestii, a co setny ankietowany odmówił odpowiedzi na to pytanie. Po tegorocznych wyborach badani nieco rzadziej niż po ostatnich wyborach prezydenckich² wyrażali przekonanie o wystąpieniu w trakcie ich przeprowadzania jakichś nieprawidłowości, ale w porównaniu z oceną przebiegu poprzednich wyborów parlamentarnych³ nastąpiło znaczące pogorszenie ocen – o 8 punktów procentowych więcej respondentów stwierdziło, że zauważyło jakieś nieprawidłowości, a o 11 punktów mniej zadeklarowało, że nie zauważyło żadnych.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (403) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

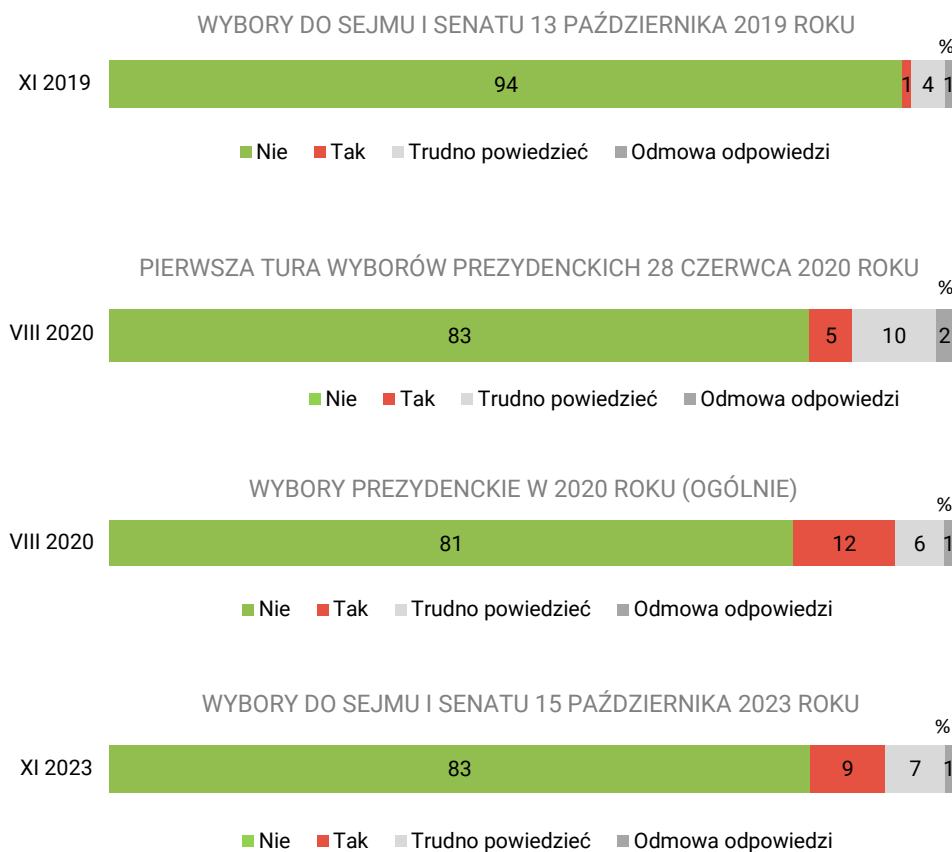
We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 3 do 16 listopada 2023 roku na próbie liczącej 1072 osoby (w tym: 59,9% metodą CAPI, 24,2% – CATI i 16,0% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

² Zob. komunikat CBOS „Ocena prawidłowości przebiegu wyborów prezydenckich oraz funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych”, wrzesień 2020 (oprac. B. Badora).

³ Zob. komunikat CBOS „Ocena wiarygodności wyników i prawidłowości przebiegu wyborów parlamentarnych oraz działalności PKW”, grudzień 2019 (oprac. B. Badora).

RYS. 1. Czy w trakcie ostatnich wyborów zauważył(a) Pan(i) jakieś nieprawidłowości w ich przeprowadzaniu?



Wielozmiennowe analizy statystyczne wskazują, iż zauważanie lub niedostrzeganie nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów parlamentarnych wiąże się przede wszystkim z oceną działalności Państwowej Komisji Wyborczej⁴. Dziewięciu na dziesięciu (90%) badanych dobrze oceniających działalność PKW nie zauważyło w trakcie ostatnich wyborów nieprawidłowości w ich przeprowadzaniu, natomiast dostrzegła je niemal połowa (48%) oceniających działania PKW zdecydowanie negatywnie i blisko co czwarty (23%) oceniający je raczej źle.

⁴ Zob. komunikat CBOS „Listopadowe oceny działalności prezydenta, PKW oraz ustępującego parlamentu”, listopad 2023 (oprac. K. Pankowski).

TABELA 1

Czy w trakcie ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu zauważył(a) Pan(i) jakieś nieprawidłowości w ich przeprowadzaniu?	Jak by Pan(i) ocenił(a) działalność Państwowej Komisji Wyborczej (PKW)?				
	Zdecydowanie dobrze	Raczej dobrze	Raczej źle	Zdecydowanie źle	Zdecydowanie źle
	procentowanie w kolumnach				
Tak	8	5	23	48	6
Nie	90	90	66	52	77
Trudno powiedzieć	2	5	9	0	16
Odmowa odpowiedzi	1	0	2	0	1

Można jednak założyć, iż dostrzeganie nieprawidłowości w przebiegu ostatniego procesu wyborczego rzutuje na aktualną ocenę działalności Państwowej Komisji Wyborczej. Badani, którzy zauważyli nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów parlamentarnych, działalność PKW znacznie częściej oceniają negatywnie niż osoby, które takich nieprawidłowości nie dostrzegły (42% wobec 10%), a niemal trzy czwarte (74%) respondentów, którzy deklarują, że w trakcie tych wyborów nie zauważyli żadnych nieprawidłowości, ocenia działalność PKW pozytywnie, podczas gdy w grupie tych, którzy je dostrzegli, oceniający ją pozytywnie są w mniejszości (46%).

TABELA 2

Jak by Pan(i) ocenił(a) działalność Państwowej Komisji Wyborczej (PKW)?	Czy w trakcie ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu zauważył(a) Pan(i) jakieś nieprawidłowości w ich przeprowadzaniu?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach		
Zdecydowanie dobrze	13	16	4
Raczej dobrze	33	58	38
Raczej źle	27	8	15
Zdecydowanie źle	15	2	0
Trudno powiedzieć	12	16	43

Częściej jakieś nieprawidłowości w trakcie ostatnich wyborów dostrzegali badani biorący w nich udział, niż ci, którzy nie głosowali (10% wobec 6%), choć ci ostatni również rzadziej niż głosujący wyrażali przekonanie, że takich nieprawidłowości nie było (69% wobec 86% wśród głosujących), natomiast częściej nie potrafili zająć stanowiska w tej kwestii (21% wobec 4%) lub odmawiali odpowiedzi na pytanie (5% wobec 1%).

TABELA 3

Czy w trakcie ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu zauważył(a) Pan(i) jakieś nieprawidłowości w ich przeprowadzaniu?	15 października tego roku odbyły się wybory do Sejmu i Senatu. Czy brał(a) Pan(i) udział w tych wyborach?	
	Tak	Nie
	procentowanie w kolumnach	
Tak	10	6
Nie	86	69
Trudno powiedzieć	4	21
Odmowa odpowiedzi	1	5

Mimo iż we wszystkich elektoratach dominują badani niedostrzegający żadnych nieprawidłowości w trakcie przeprowadzania ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu, to warto zauważyć, że nieco częściej niż pozostali zauważali je respondenci głosujący na listy KW Prawo i Sprawiedliwość i KW Nowa Lewica (po 14%). Natomiast wyborcy KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni oraz KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe najczęściej twierdzą (po 91%), że nie obserwowali takich zdarzeń. Warto też dodać, iż częściej niż pozostali nieprawidłowości dostrzegali badani deklarujący prawicowe poglądy polityczne (13%) – zob. tabelę aneksową 1.

TABELA 4

Czy w trakcie ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu zauważył(a) Pan(i) jakieś nieprawidłowości w ich przeprowadzaniu?	Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?						
	KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe	KW Nowa Lewica	KW Prawo i Sprawiedliwość	KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni	Inny komitet wyborczy	Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach						
Tak	6	14	14	9	8	9	6
Nie	91	86	82	87	91	85	79
Trudno powiedzieć	3	0	4	4	1	5	9
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	0	0	0	6

Spośród analizowanych zmiennych społeczno-demograficznych ocenę prawidłowości przeprowadzania ostatnich wyborów parlamentarnych różnicuje przede wszystkim wykształcenie badanych, przy czym znacznie częściej niż pozostali respondenci nieprawidłowości w przeprowadzaniu tych wyborów zauważały osoby z wyższym wykształceniem (14%). Ponadto istotnie na tle pozostałych wyróżniają się mieszkańcy co najmniej półmilionowych metropolii, z których jakieś nieprawidłowości w trakcie ostatnich wyborów dostrzegło aż 15%, niewiele im jednak ustępują pod tym względem badani z miast poniżej 20 000 mieszkańców (13%). Warto też dodać, iż jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie najczęściej nie potrafili udzielić studenci i pełnoletni uczniowie (w tej grupie 21% wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”, a 2% odmówiło odpowiedzi). Częściej niż wśród starszych unikanie zajęcia stanowiska odnotowaliśmy także w grupie wiekowej 18–24 lata („trudno powiedzieć” – 17% i 4% odmów odpowiedzi).

Dostrzeżone nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu

Respondentów twierdzących, że w trakcie ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu zauważyli jakieś nieprawidłowości w ich przeprowadzaniu, poprosiliśmy o ich opisanie. Nieprawidłowości wymieniane przez badanych dotyczyły różnych kwestii, ale najczęściej zwracano uwagę na różne problemy związane z przeprowadzaniem w trakcie tych wyborów referendum – mówiła o nich ponad połowa osób (52%), które dostrzegły jakieś nieprawidłowości. Najczęściej wspomniano, że członkowie obwodowych komisji wyborczych zadawali wyborcom pytanie, czy chcą brać udział w referendum,

czy wydać im karty do głosowania w referendum (mówiło o tym 22% respondentów, którzy zauważyli nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów parlamentarnych). Oto przykłady takich wypowiedzi:

Pytano, czy dać kartę do głosowania w referendum.

Pytali o to, czy pobierze się kartę do referendum, a mówiono, że nie będzie takich pytań.

Pytała mnie się, czy chcę wszystkie karty.

Komisja bojkotowała referendum, zadając pytania, czy wydać kartę do głosowania czy nie.

Komisja zapytała się, czy chcę kartę referendalną.

Nie powinni się pytać, czy bierze kartę na referendum, a pytali. Niektórzy wzięliby kartę, a po takim pytaniu nie brali.

Sugerowane pytania: Czy życzy sobie Pan również kartę referendalną?

Członek z komisji zadał mi pytanie, czy potrzebna karta do referendum.

Czy chcę wszystkie karty do głosowania, takie miałam pytanie od komisji wyborczej.

Czy dać mi listę na referendum – musiałem poprosić.

Jedna z pań z komisji zapytała, czy chciałbym brać udział w referendum.

Pani z komisji pytała, czy chcę wszystkie karty czy jedną.

Pytano o kartę do referendum.

Pytano o karty referendalne, czy będę brała wszystkie karty.

Pytanie członka komisji, czy wydawać wszystkie karty, „bo nie wszyscy biorą karty referendalne”.

Kolejnym pod względem częstości (16%) wymienianym problemem związanym z odbywającym się w czasie wyborów referendum było niewydawanie przez komisje kart do głosowania w nim. Przykładem mogą być wypowiedzi:

Nie proponowali wszystkich kart do głosowania od razu. Nie dawali kart do referendum.

Nie wszyscy mieli wydawane karty do udziału w referendum.

Nie dawano kart do referendum, trzeba było o nie prosić.

O karcie referendum – trzeba było się pytać o tę kartę, a nie dawali.

Nie dano mi karty do referendum – dopiero po mojej interwencji.

Niewydawanie kart do referendum przez komisję – niektórzy odmawiali przyjęcia, a niektórym osobom nawet ich nie dawano.

Wiem, że do referendum nie dawali kartek lub sugerowali, żeby nie brać. Pan w komisji pospieszył się, że dorosła córka nie chce karty referendalnej, zaznaczając to na liście.

Karty referendalne były wydawane tylko na wyraźne życzenie wyborcy.

Co jedenasty badany przekonany, że w trakcie przeprowadzania ostatnich wyborów parlamentarnych miały miejsce nieprawidłowości, mówił o ich połączeniu z referendum (9%). Twierdzono m.in., że miało to na celu wywarcie korzystnego dla rządzących wpływu na wynik wyborów.

Zbieżność referendum i wyborów w tym samym dniu.

Na tym, że przy okazji było rozdawane stronicze referendum.

Karty do referendum niepotrzebnie były przy wyborach, bo niewzięcie tej karty definiowało respondenta o przeciwniku partii rządzącej.

Nieprawidłowości związane z połączeniem wyborów parlamentarnych z referendalnymi – zaburzało to tajność głosowania i wprowadzało wielu uczestników głosowania w błąd.

Referendum łącznie z wyborami promowało partię rządzącą.

Niewiele mniej osób (7%) mówiło o zniechęcaniu do wzięcia udziału w referendum, sugerowaniu przez członków obwodowych komisji wyborczych, aby nie brać w nim udziału.

Zniechęcanie do wzięcia udziału w referendum.

Zachęcanie do niebrania udziału w referendum.

Sugerowanie niebrania kart do referendum.

Sugerowanie niepobierania karty referendalnej.

Dlaczego namawiano ludzi w lokalach, aby nie brali kart do referendum?

Znacznie rzadziej mówiono o takich problemach związanych z referendum jak: wydanie przez komisję więcej niż jednej karty do głosowania w referendum (2%), wymuszenie przez komisję wzięcia w nim udziału (1%), czy niechęć komisji do odnotowania rezygnacji z udziału w referendum (1%).

Najczęściej wymienianą nieprawidłowością niezwiązaną bezpośrednio z referendum było przedłużenie głosowania w różnych lokalach wyborczych, o czym mówiło 17% badanych, którzy zauważyli nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu. W tym kontekście zwracano m.in. uwagę, że głosowanie po godzinie 21:00 odbywało się po ogłoszeniu wyników exit poll, co można uznać za złamanie ciszy wyborczej. Przykładem mogą być następujące wypowiedzi:

Głosowanie pomimo ogłoszonych sondażowych wyników.

Głosowanie po godzinie 21:00 (Kraków i Wrocław – relacja z TV)

Dlaczego pozwolono, aby wiele lokali wyborczych w dużych miastach było otwarte 2:00–3:00 w nocy?

Głosowanie po wyznaczonej godzinie.

Komisje były otwarte do 3:00 nad ranem.

Lokale były otwarte po 21:00. I to powinno się oprzeć o sąd.

Zbyt długie głosowanie (do 3:00) we Wrocławiu.

Zbyt długo w nocy trwało głosowanie.

Złamanie ciszy wyborczej, przekroczenie czasu głosowania.

Nie wszystkie komisje wyborcze zostały zamknięte o tym samym czasie, co stwarzało możliwość dużych przekrętów.

Za długo były otwarte komisje wyborcze.

W Internecie były wyniki, a wybory jeszcze trwały.

W niektórych lokalach wyborczych były przedłużone godziny głosowania i dowożono dodatkowe listy, pizzę oraz herbatki, np. we Wrocławiu głosowano do 3:00 rano, np. Jagodne.

Po ogłoszeniu wyników jeszcze można było oddawać głosy – np. w okolicy Wrocławia.

Przedłużono godzinę głosowania wbrew regulaminowi.

Sztuczne przedłużanie głosowań po godz. 21:00

W niektórych lokalach wybory były kontynuowane po czasie wyborczym. Miała być cisza wyborcza i co?

Wiele lokali wyborczych w Polsce było zbyt długo otwarte. Nawet o kilka godzin. Komisje wyborcze wcześniej powinny zamknąć lokale. To było złamanie przepisów wyborczych.

Co jedenasty badany (9%), który zauważył nieprawidłowości w trakcie przeprowadzania ostatnich wyborów, mówił o działalności mediów publicznych, które promowały rządzących, a pomijały lub wręcz zniechęcały do głosowania na opozycję.

Telewizja publiczna promowała partię rządzącą.

Na TVP1 nie pokazywano innych kandydatów niż PiS.

Zbyt naczalną reklamą jednej partii emitowaną przez stacje telewizyjne TVP1, TVP2 i TVP Info.

Nierówny dostęp do TVP.

Ograniczony czas dla kandydatów opozycji w mediach publicznych.

Partia PJJ była często pomijana w programach TV. Wręcz informacje, żeby na nią nie głosować bo partia już nie istnieje, się rozpadła.

Co dwudziesty (5%) wskazujący na nieprawidłowości w ostatnich wyborach parlamentarnych mówił o braku przygotowania ich organizatorów na zwiększoną frekwencję, w tym przygotowanej zbyt małej liczbie kart do głosowania.

Brak przygotowania organizatorów na zwiększoną frekwencję.

Brak kart do głosowania, oczekiwanie, rezygnacja chętnych do oddania głosu z uwagi na czas oczekiwania.

Niewystarczająca ilość kart do głosowania w wielu komitetach wyborczych, długie kolejki.

Przedłużono czas głosowania, bo zabrakło kart.

Pojawiły się też głosy o wykorzystywaniu całego aparatu państwa i środków publicznych w kampanii partii rządzącej (4%).

Nieprawidłowości to wykorzystanie aparatu państwa, policji, służb specjalnych, telewizji, radia, prasy, Kościoła katolickiego, spółek skarbu państwa w popieraniu rządzących.

Nierówność wyborów spowodowana nierówną kampanią wyborczą. Zjednoczona prawica prowadziła kampanię przy wsparciu rządu, wydając na to publiczne pieniądze.

Wykorzystywanie aparatu państwa, mediów publicznych i pieniędzy publicznych do wspierania partii rządzącej.

Mówiono ponadto o problemach z przeprowadzeniem wyborów za granicą (4% wskazywało na zbyt krótki czas na policzenie głosów, a 3% zwróciło uwagę na opieszałość w pracy komisji przyjmującej głosy z obwodów zagranicznych), co uznawano za próbę wykluczenia głosów z obwodów zagranicznych. Po 3% respondentów, którzy zauważyli nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów parlamentarnych, miało zastrzeżenia do składów komisji wyborczych, mówiło o braku poczucia prywatności w trakcie głosowania (brak warunków do oddania głosu w sposób tajny), niedostosowaniu lokalizacji obwodowej komisji wyborczej do potrzeb osób niepełnosprawnych lub mających problemy z wchodzeniem na wyższe kondygnacje, a także o niezaktualizowaniu, złym podziale okręgów wyborczych i obwodów głosowania. Po 2% zwróciło uwagę na głosowanie osób z zaświadczeniami o prawie do głosowania (było ich dużo, pojawiły się podejrzenia o braku właściwej weryfikacji), obecność materiałów wyborczych kandydatów w pobliżu lokalu wyborczego i ogólnie nieprzestrzeganie ciszy wyborczej. Pojedyncze przypadki (po 1%) nieprawidłowości to błąd w potwierdzeniu pobrania kart przez wyborcę (podpis w niewłaściwym wierszu spisu), brak weryfikacji głosujących oraz brak nazwiska na liście wyborców. Wszystkie typy nieprawidłowości podane przez respondentów wraz z częstością ich wymieniania zestawiono w tabeli 6.

TABELA 5

Na czym polegały te nieprawidłowości?*

ODPOWIEDZI BADANYCH, KTÓRZY ZADEKLAROWALI, IŻ ZAUWAŻYLI JAKIEŚ NIEPRAWIDŁOWOŚCI W TRAKCIE PRZEPROWADZANIA WYBORÓW DO SEJMU I SENATU (N=95)	N	%
Referendum: Pytanie komisji, czy wydać kartę do głosowania w referendum	21	22%
Głosowanie pomimo ogłoszonych sondażowych wyników. Głosowanie po godzinie 21:00	16	17%
Referendum: Niewydawanie przez komisje kart do referendum. Kłopoty z otrzymaniem kart referendalnych	15	16%
Telewizja publiczna promowała partię rządzącą	9	9%
Referendum: Połączenie wyborów z referendument. Odbywające się referendum w trakcie wyborów	8	9%
Referendum: Zniechęcanie do wzięcia udziału w referendument	6	7%
Brak przygotowania organizatorów na zwiększoną frekwencję. Brak kart do głosowania	5	5%
Wykorzystywanie aparatu państwa i środków publicznych w kampanii partii rządzącej	4	4%
Zbyt krótki czas na zliczanie głosów za granicą	3	4%
Opieszalność w pracy komisji przyjmującej głosy z obwodów zagranicznych	3	3%
Składy komisji wyborczych	3	3%
Brak poczucia prywatności w trakcie głosowania, brak warunków do oddania głosu w sposób tajny	3	3%
Niedostosowanie lokalizacji obwodowej komisji wyborczej do potrzeb osób niepełnosprawnych	3	3%
Nieaktualizowanie okręgów wyborczych, zły podział okręgów wyborczych i obwodów głosowania	3	3%
Głosowanie osób z zaświadczeniami o prawie do głosowania	2	2%
Referendum: Wydanie 2 kart do referendum. Wydawanie dodatkowych kart do referendum	2	2%
Obecność materiałów wyborczych kandydatów w pobliżu lokalu wyborczego	2	2%
Nie przestrzegano ciszy wyborczej – ogólnie	2	2%
Referendum: Wymuszenie udziału w referendument	1	1%
Błąd w potwierdzeniu pobrania kart przez wyborcę	1	1%
Brak weryfikacji głosujących	1	1%
Referendum: Niechęć komisji do odnotowania rezygnacji z udziału w referendument	1	1%
Brak nazwiska na liście wyborców	1	1%
Respondent pamięta, że coś mu się nie podobało, ale nie może sobie przypomnieć co	1	1%

* Respondenci mogli wymienić dowolną liczbę nieprawidłowości

Warto dodać, iż nie ma istotnych różnic w częstotliwości wymieniania poszczególnych nieprawidłowości między badanymi, którzy deklarują, że głosowali 15 października w wyborach do Sejmu i Senatu, a tymi, którzy w nich nie uczestniczyli. Analizując deklaracje dotyczące poparcia poszczególnych komitetów wyborczych, można zauważyć, iż na pytania członków obwodowych komisji wyborczych, czy wydać kartę do głosowania w referendum, niewydawanie tych kart oraz zniechęcanie do brania

udziału w referendum zwracali uwagę przede wszystkim badani deklarujący, że w wyborach do Sejmu głosowali na kandydata KW Prawo i Sprawiedliwość oraz KW Konfederacja Wolność i Niepodległość, natomiast wyborcy KW Nowa Lewica, KW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe oraz KW Koalicja Obywatelska za nieprawidłowość uznawali samo przeprowadzanie referendum łącznie z wyborami oraz różne działania członków komisji mające spowodować, że wyborca weźmie w nim udział. Ponadto wyborcy Prawa i Sprawiedliwości kwestionowali prawomocność głosowania po godzinie 21:00, a głosujący na kandydatów KW Koalicja Obywatelska, KW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe i KW Nowa Lewica mówili o promowaniu partii rządzącej przez media publiczne oraz wykorzystywaniu przez nią w kampanii całego aparatu państwa i środków publicznych. Ponadto to także wyborcy ugrupowań opozycyjnych zwracali uwagę na nieprzygotowanie organizatorów na zwiększoną frekwencję, problemy dotyczące głosowania poza granicami państwa oraz zły podział okręgów wyborczych i obwodów głosowania.

OCENA WIARYGODNOŚCI WYNIKÓW WYBORÓW

Podane przez Państwową Komisję Wyborczą wyniki ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu nie budzą poważnych wątpliwości u zdecydowanej większości Polaków (82%), przy czym 32% uważa, że są one zdecydowanie wiarygodne, a połowa (50%), że są raczej wiarygodne. Za niewiarygodne uważa je natomiast 6% ankietowanych, ale na ogół wyrażają oni swoją opinię w sposób umiarkowany (5% uważa je za raczej niewiarygodne), a tylko co setny pytany jest co do tego zdecydowanie przekonany. Wiarygodność wyników tegorocznych wyborów parlamentarnych w oczach opinii społecznej jest niższa od wiarygodności oficjalnych wyników poprzednich wyborów do Sejmu i Senatu⁵, ostatnich wyborów do Parlamentu Europejskiego⁶, a także wyborów do sejmików wojewódzkich z 2018 roku⁷. Wypada ona natomiast znacznie lepiej niż w przypadku ostatnich wyborów prezydenckich⁸. Warto też przypomnieć, że wiarygodność ogłoszonych przez PKW wyników wyborów do sejmików wojewódzkich z 2014 roku, kiedy odnotowano ponadprzeciętnie dużo głosów

⁵ Por. przypis 4.

⁶ Zob. komunikat CBOS „Ocena wiarygodności wyników wyborów do Parlamentu Europejskiego i prawidłowości ich przebiegu”, czerwiec 2019 (oprac. B. Badora).

⁷ Zob. komunikat CBOS „O wiarygodności wyników wyborów do sejmików wojewódzkich”, listopad 2018 (oprac. B. Badora).

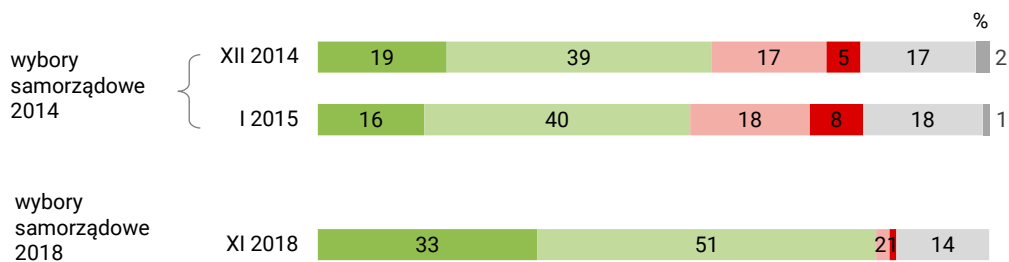
⁸ Por. przypis 2.

nieważnych, kwestionowało aż około jednej czwartej respondentów (w badaniach przeprowadzonych w grudniu 2014 roku i styczniu 2015 roku)⁹.

CBOS

RYS. 2. Czy, Pana(i) zdaniem, wyniki wyborów podane przez Państwową Komisję Wyborczą (PKW) są wiarygodne czy też nie?

– do sejmików wojewódzkich



– do Parlamentu Europejskiego



– do Sejmu i Senatu



– Prezydenta RP



– do Sejmu i Senatu



■ Zdecydowanie tak
 ■ Raczej tak
 ■ Raczej nie
■ Zdecydowanie nie
 ■ Trudno powiedzieć
 ■ Odmowa odpowiedzi

⁹ Zob. komunikaty CBOS „Zaufanie do procedur wyborczych”, grudzień 2014 (oprac. B. Roguska) oraz „Jeszcze o wiarygodności wyników ostatnich wyborów”, styczeń 2015 (oprac. B. Roguska).

Wielozmiennowe analizy statystyczne wskazują, iż oceny wiarygodności podanych przez Państwową Komisję Wyborczą wyników ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu istotnie różnicuje przede wszystkim ocena pracy tej instytucji¹⁰. Przekonanie o wiarygodności oficjalnych wyników tych wyborów wyrażane jest tym częściej i bardziej zdecydowanie, im lepsza jest społeczna ocena działalności PKW. Wśród respondentów, którzy działalność PKW oceniają pozytywnie, jedynie 3% kwestionuje wiarygodność podanych przez nią wyników ostatnich wyborów parlamentarnych, natomiast wśród krytyków działalności PKW odsetek uważających te wyniki za niewiarygodne jest znaczący (26% w grupie zdecydowanie źle oceniających działalność PKW i 16% wśród oceniających ją raczej źle).

TABELA 6

Czy, Pana(i) zdaniem, wyniki wyborów do Sejmu i Senatu podane przez Państwową Komisję Wyborczą (PKW) są wiarygodne czy też nie?	Jak by Pan(i) ocenił(a) działalność Państwowej Komisji Wyborczej (PKW)?				
	Zdecydowanie dobrze	Raczej dobrze	Raczej źle	Zdecydowanie źle	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach				
Zdecydowanie tak	60	33	22	17	16
Raczej tak	32	57	57	47	43
Raczej nie	2	3	15	23	7
Zdecydowanie nie	1	0	1	3	1
Trudno powiedzieć	5	6	5	10	32
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	0	1

Na postrzeganie wiarygodności wyników ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu wpływa też przekonanie o wystąpieniu nieprawidłowości w przebiegu procesu wyborczego. Mimo iż nawet wśród badanych dostrzegających nieprawidłowości w przeprowadzaniu ostatnich wyborów dominują (79%) osoby w mniejszym lub większym stopniu przekonane, że podane przez PKW wyniki wyborów do Sejmu i Senatu są wiarygodne, to jest ich znacznie mniej niż wśród ankietowanych, którzy takich nieprawidłowości nie dostrzegli (86% w tej drugiej grupie), a ponadto dostrzegający nieprawidłowości ponad dwukrotnie częściej kwestionują wyniki tych wyborów, niż ci, którzy ich nie zauważyli (13% wobec 6%).

¹⁰ Por. przypis 4.

TABELA 7

Czy, Pana(i) zdaniem, wyniki wyborów do Sejmu i Senatu podane przez Państwową Komisję Wyborczą (PKW) są wiarygodne czy też nie?	Czy w trakcie ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu zauważył(a) Pan(i) jakieś nieprawidłowości w ich przeprowadzaniu?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach		
Zdecydowanie tak	30	35	10
Raczej tak	49	51	41
Raczej nie	11	5	9
Zdecydowanie nie	2	1	0
Trudno powiedzieć	8	9	36
Odmowa odpowiedzi	0	0	4

Badani, którzy twierdzą, że głosowali w ostatnich wyborach parlamentarnych, mają bardziej wyrobione opinie o wiarygodności podanych przez PKW wyników, niż ci, którzy deklarują absencję. Ponadto głosujący znacznie częściej są przekonani, że wyniki podane przez PKW są wiarygodne (86% wśród głosujących wobec 64% wśród tych, którzy nie wzięli udziału w wyborach). W szczególności widać to w odsetkach zdecydowanie przekonanych co do wiarygodności wyniku podanego przez PKW (35% wobec 15%).

TABELA 8

Czy, Pana(i) zdaniem, wyniki wyborów do Sejmu i Senatu podane przez Państwową Komisję Wyborczą (PKW) są wiarygodne czy też nie?	15 października tego roku odbyły się wybory do Sejmu i Senatu. Czy brał(a) Pan(i) udział w tych wyborach?	
	Tak	Nie
	procentowanie w kolumnach	
Zdecydowanie tak	35	15
Raczej tak	51	49
Raczej nie	5	8
Zdecydowanie nie	1	1
Trudno powiedzieć	8	25
Odmowa odpowiedzi	1	2

Opinie o wiarygodności oficjalnych wyników ostatnich wyborów parlamentarnych różnicuje też to, który komitet wyborczy poparli głosujący. Mimo iż przekonani, że podane przez Państwową Komisję Wyborczą wyniki wyborów do Sejmu i Senatu są wiarygodne, przeważają we wszystkich elektoratach, to najczęściej twierdzą tak głosujący w wyborach do Sejmu na kandydatów KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni, KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe oraz KW Nowa Lewica (po 93%, z czego odpowiednio 44%, 42% i 35% jest o tym zdecydowanie przekonanych). Najwięcej wątpliwości w tym względzie mają natomiast wyborcy komitetów, które nie zdobyły miejsc w Sejmie – 14% z nich uważa wyniki ogłoszone przez PKW za raczej niewiarygodne, a 17% nie potrafi zająć stanowiska w tej kwestii. Spośród wyborców ugrupowań, które znalazły się w nowym Sejmie, największe wątpliwości co do wiarygodności wyników ostatnich wyborów mają głosujący na kandydatów KW Prawo i Sprawiedliwość – 8% z nich uznało wyniki ogłoszone przez PKW za niewiarygodne, a 11% uchyliło się od ich oceny.

TABELA 9

Czy, Pana(i) zdaniem, wyniki wyborów do Sejmu i Senatu podane przez Państwową Komisję Wyborczą (PKW) są wiarygodne czy też nie?	Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?						
	KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe	KW Nowa Lewica	KW Prawo i Sprawiedliwość	KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	KKW Koalicja Obywatelska PO.N IPL Zieloni	Inny komitet wyborczy	Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach						
Zdecydowanie tak	42	35	30	29	44	22	29
Raczej tak	51	58	51	56	49	47	47
Raczej nie	3	2	7	6	3	14	5
Zdecydowanie nie	0	0	1	0	1	0	1
Trudno powiedzieć	3	5	11	9	2	17	14
Odmowa odpowiedzi	1	0	0	0	0	0	5

Oceny wiarygodności oficjalnych wyników ostatnich wyborów prezydenckich wyraźnie różnicuje też deklarowane zainteresowanie polityką, a im jest ono większe, tym więcej przekonanych, że wyniki wyborów do Sejmu i Senatu podane przez Państwową Komisję Wyborczą (PKW) są wiarygodne, a ponadto przekonanie to wyrażane jest z większą pewnością.

TABELA 10

Czy, Pana(i) zdaniem, wyniki wyborów do Sejmu i Senatu podane przez Państwową Komisję Wyborczą (PKW) są wiarygodne czy też nie?	Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie polityką? Czy jest ono:				
	bardzo duże – uważnie (szczegółowo) śledzi Pan(i) prawie wszystko, co się dzieje w polityce	duże – dość uważnie śledzi Pan(i) to, co się dzieje w polityce	średnie – śledzi Pan(i) jedynie główne wydarzenia	nikłe, niewielkie – często umykają Pana(i) uwadze nawet ważne wydarzenia	żadne – praktycznie Pana(i) to nie interesuje
	procentowanie w kolumnach				
Zdecydowanie tak	53	44	30	27	16
Raczej tak	37	45	54	54	41
Raczej nie	7	6	6	4	4
Zdecydowanie nie	2	0	0	2	4
Trudno powiedzieć	1	5	9	12	34
Odmowa odpowiedzi	0	1	1	1	1

Przekonanie, że podane przez Państwową Komisję Wyborczą wyniki październikowych wyborów parlamentarnych są wiarygodne, dominuje we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych (zob. tabelę aneksową 2). Warto jednak zauważyć, iż odsetek przekonanych o ich wiarygodności rośnie wraz z poziomem wykształcenia badanych (od 69% wśród osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym do 92% w grupie badanych z wyższym wykształceniem). Należy też dodać, iż ponadprzeciętnie wysokie odsetki kwestionujących wiarygodność informacji PKW o wynikach tych wyborów odnotowaliśmy wśród bezrobotnych (20%), robotników niewykwalifikowanych (17%), respondentów kilka razy w tygodniu biorących udział w praktykach religijnych (17%) oraz źle oceniających warunki materialne własnych gospodarstw

domowych (17%). Częściej niż starsi kwestionują je też badani w wieku 18–24 lata (10%), choć w grupie studentów i pełnoletnich uczniów wątpliwości ma jedynie 2%.

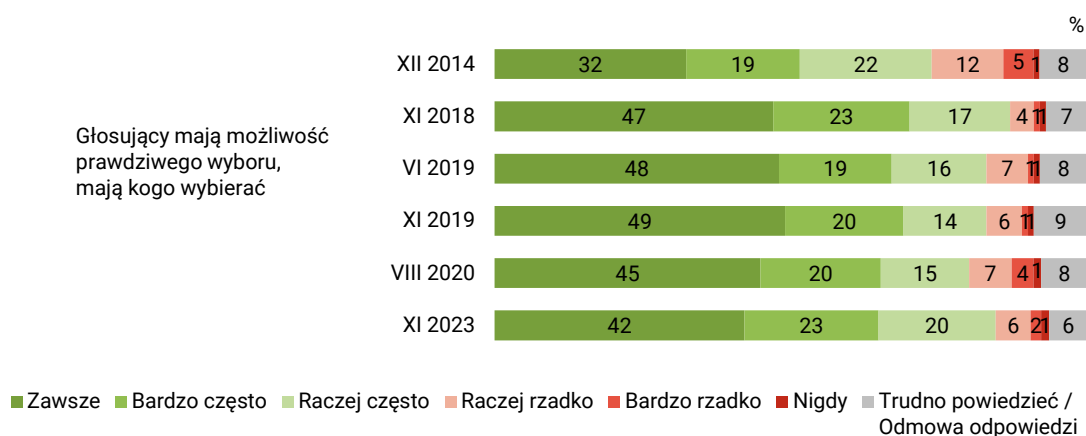
OCENA FUNKCJONOWANIA DEMOKRATYCZNYCH MECHANIZMÓW I PROCEDUR WYBORCZYCH W POLSCE

Oferta wyborcza

Polacy – myśląc o wyborach w Polsce – wysoko oceniają możliwość dokonania realnego wyboru spośród szerokiego spektrum kandydatów. Ogromna większość badanych (85%) twierdzi, że w czasie wyborów w Polsce głosujący mają często lub zawsze możliwość prawdziwego wyboru, mają spośród kogo wybierać. Od sondażu przeprowadzonego w sierpniu 2020 roku, czyli po ostatnich wyborach prezydenckich, grupa ta zwiększyła się o 5 punktów procentowych, a wynik ten tylko nieznacznie ustępuje najlepszemu dotąd uzyskanemu po wyborach samorządowych w roku 2018. Warto jednak zauważyć, że odsetek przekonanych, że możliwość dokonania prawdziwego wyboru w polskich wyborach istnieje zawsze (42%) jest obecnie jednym z najniższych w historii tych badań, a gorszy wynik uzyskaliśmy jedynie w grudniu 2014 roku (po wyborach samorządowych, których wyniki były kwestionowane ze względu na większy niż przeciętnie udział głosów nieważnych). Tak jak w poprzednich badaniach reprezentatywność oferty wyborczej całkowicie kwestionuje jedynie co setny pytany. Od poprzedniego sondażu nieco ubyło natomiast respondentów uważających, że w naszym kraju głosujący mają rzadko możliwość prawdziwego wyboru, mają kogo wybierać (spadek z 11% do 8%).

CBOS

RYS. 3. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.



Z analiz wielozmiennowych wynika, iż opinie dotyczące możliwości dokonania podczas głosowania w Polsce realnego wyboru różnicują przede wszystkim deklarowane poglądy polityczne, przy czym znacznie częściej niż pozostali badani przekonanie, że w czasie wyborów w Polsce głosujący zawsze mają możliwość prawdziwego wyboru, mają spośród kogo wybierać, wyrażają osoby identyfikujące się z prawicą (51% w tej grupie) – zob. tabelę aneksową 3. Ponadto o ofercie wyborczej wyraźnie częściej pozytywnie wypowiadają się badani biorący udział w ostatnich wyborach parlamentarnych niż niegłosujący w nich.

TABELA 11

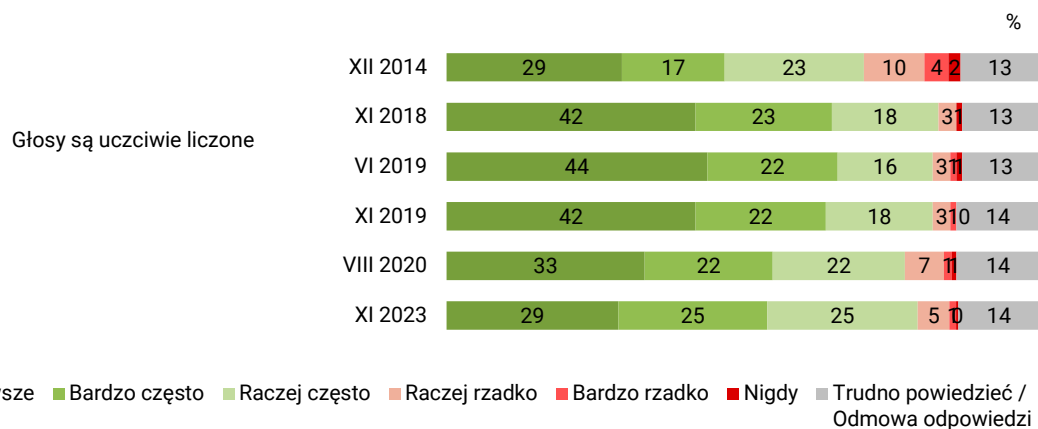
Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Głosujący mają możliwość prawdziwego wyboru, mają kogo wybierać	15 października tego roku odbyły się wybory do Sejmu i Senatu. Czy brał(a) Pan(i) udział w tych wyborach?	
	Tak	Nie
	procentowanie w kolumnach	
Zawsze	43	36
Często	44	34
Rzadko	6	17
Nigdy	1	2
Trudno powiedzieć/Odmowa odpowiedzi	5	12

Uczciwość procesu liczenia głosów i członków komisji wyborczych

Uczciwość liczenia głosów w polskich wyborach i osobista uczciwość członków komisji wyborczych generalnie postrzegana jest przez Polaków pozytywnie – po październikowych wyborach parlamentarnych łącznie po 79% respondentów stwierdziło, że w trakcie wyborów w Polsce jest tak zawsze lub często, a żaden ankietowany całkowicie nie zakwestionował zarówno uczciwości procesu liczenia głosów, jak i uczciwości członków komisji wyborczych. Odsetki te są nieco wyższe niż w sierpniu 2020 roku, czyli po ostatnich wyborach prezydenckich, ale w przypadku uczciwego liczenia głosów wynik jest gorszy niż te notowane w latach 2018–2019, a w przypadku osobistej uczciwości członków komisji wyborczych – gorszy niż po wyborach samorządowych w 2018 roku i wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku. Warto też zauważyć, iż po ostatnich wyborach parlamentarnych jedynie 29% respondentów wyraziło przekonanie, że w polskich wyborach głosy zawsze liczone są uczciwie, a 26% uważa, że członkowie komisji wyborczych zawsze są uczciwi i są to odsetki identyczne jak w grudniu 2014 roku (czyli po wyborach samorządowych, których wyniki kwestionowano z powodu ponadprzeciętnie dużego odsetka głosów nieważnych), a niższe niż notowane w latach 2018–2020.

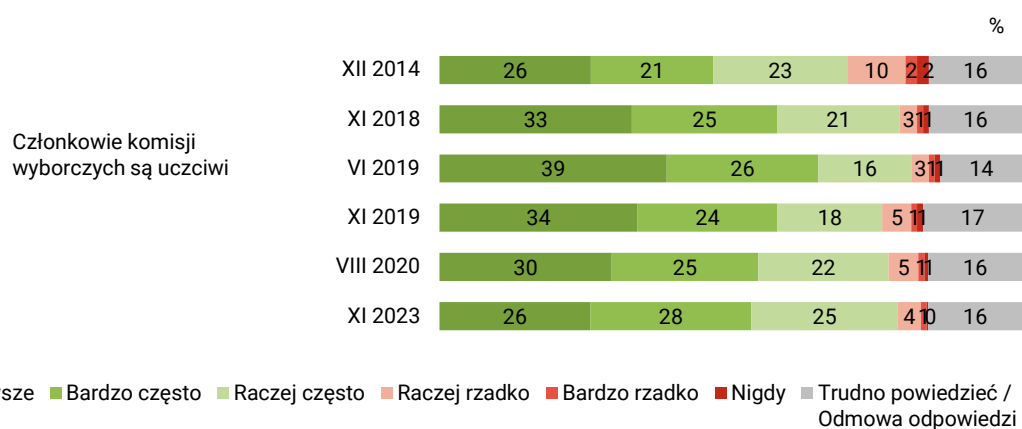
CBOS

RYS. 4. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.



CBOS

RYS. 5. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.



Opinie o uczciwości procesu liczenia głosów w polskich wyborach i osobistej uczciwości członków komisji wyborczych wiążą się z ocenami działalności Państwowej Komisji Wyborczej¹¹. W obu przypadkach im lepsza ocena pracy PKW, tym silniejsze przekonanie o uczciwości procesu wyborczego, tzn. więcej badanych wyraża zdecydowane przekonanie, że w czasie wyborów w Polsce głosy są uczciwie liczone (zob. tabelę 12) i uczciwi są członkowie komisji wyborczych (zob. tabelę 13).

¹¹ Por. przypis 4.

TABELA 12

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Głosy są uczciwie liczone	Jak by Pan(i) ocenił(a) działalność Państwowej Komisji Wyborczej (PKW)?				
	Zdecydowanie dobrze	Raczej dobrze	Raczej źle	Zdecydowanie źle	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach				
Zawsze	49	29	22	14	21
Często	43	57	51	60	36
Rzadko	4	5	15	21	7
Nigdy	0	0	3	0	1
Trudno powiedzieć/Odmowa odpowiedzi	4	9	10	6	36

TABELA 13

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Członkowie komisji wyborczych są uczciwi	Jak by Pan(i) ocenił(a) działalność Państwowej Komisji Wyborczej (PKW)?				
	Zdecydowanie dobrze	Raczej dobrze	Raczej źle	Zdecydowanie źle	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach				
Zawsze	51	25	18	17	15
Często	42	61	57	49	39
Rzadko	2	3	10	20	6
Nigdy	1	0	0	0	0
Trudno powiedzieć/Odmowa odpowiedzi	4	11	14	14	40

O uczciwości procesu liczenia głosów w polskich wyborach, jak i uczciwości członków komisji wyborczych częściej przekonani są badani, którzy głosowali w ostatnich wyborach do Sejmu i Senatu niż ci, którzy nie brali w nich udziału. W obu grupach dominują jednak przekonani o uczciwości procesów wyborczych w Polsce.

TABELA 14

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Głosy są uczciwie liczone	15 października tego roku odbyły się wybory do Sejmu i Senatu. Czy brał(a) Pan(i) udział w tych wyborach?	
	Tak	Nie
	procentowanie w kolumnach	
Zawsze	31	18
Często	51	46
Rzadko	6	9
Nigdy	0	2
Trudno powiedzieć/Odmowa odpowiedzi	11	25

TABELA 15

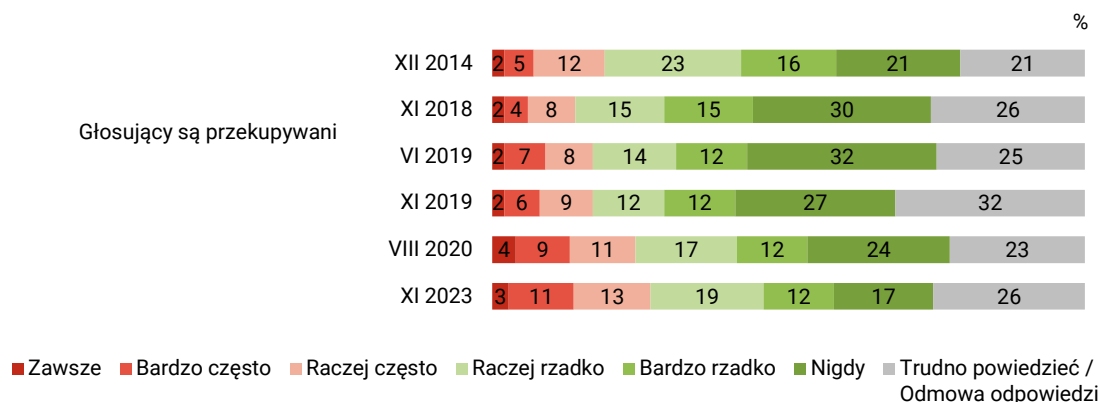
Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Członkowie komisji wyborczych są uczciwi	15 października tego roku odbyły się wybory do Sejmu i Senatu. Czy brał(a) Pan(i) udział w tych wyborach?	
	Tak	Nie
	procentowanie w kolumnach	
Zawsze	27	19
Często	54	46
Rzadko	4	10
Nigdy	0	0
Trudno powiedzieć/Odmowa odpowiedzi	14	26

Opinie o uczciwości procesu liczenia głosów w polskich wyborach wyraźnie różnicuje poziom wykształcenia badanych, a im on jest wyższy, tym częściej wyrażane jest przekonanie, że na ogół głosy są uczciwie liczone, a rzadziej ankietowani unikają zajęcia stanowiska w tej kwestii (zob. tabelę aneksową 4). Ponadto osoby z wyższym wykształceniem znacznie częściej niż pozostali badani wyrażali przekonanie, że w Polsce członkowie komisji wyborczych na ogół są uczciwi (86% z nich uważa, że jest tak zawsze lub często), natomiast znacznie częściej niż starsi badani ich uczciwość kwestionowały osoby w wieku 18–24 lata (15% z nich uznało, że zdarza się tak rzadko) – zob. tabelę aneksową 5.

Przekupywanie wyborców

Choć największą grupę respondentów stanowią osoby przekonane, że w trakcie wyborów w Polsce przekupywanie wyborców nigdy się nie zdarza lub ma to miejsce bardzo rzadko, to po ostatnich wyborach do Sejmu i Senatu po raz kolejny ich ubyło (obecnie 29%, od sierpnia 2020 roku spadek 7 punktów procentowych i łącznie o 15 punktów w stosunku do czerwca 2019 roku). Warto też podkreślić, iż grupa przekonanych, że przekupywanie wyborców nigdy się w Polsce nie zdarza, jest obecnie najmniejsza w historii tych badań (17%). Jednocześnie w porównaniu z sierpniem 2020 roku wzrósł odsetek badanych przekonanych, że w Polsce często lub zawsze zdarza się, że głosujący są przekupywani (27%, wzrost o 3 punkty procentowe).

RYS. 6. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.



Co ciekawe, rozkład opinii na ten temat jest niemal identyczny zarówno wśród tych, którzy głosowali w ostatnich wyborach parlamentarnych, jak i tych, którzy nie brali w nich udziału. Znaczenie ma natomiast to, jaki komitet wyborczy poparli respondenci w wyborach do Sejmu, przy czym na tle wyborców innych komitetów wyróżniają się głosujący na kandydatów KW Prawo i Sprawiedliwość, którzy najczęściej ze wszystkich wyrażają przekonanie, że w trakcie wyborów w Polsce wyborcy nigdy nie są przekupywani.

TABELA 16

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Głosujący są przekupywani	Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?						
	KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe	KW Nowa Lewica	KW Prawo i Sprawiedliwość	KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni	Inny komitet wyborczy	Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach						
Zawsze	2	5	0	7	5	15	2
Często	25	40	16	21	35	14	22
Rzadko	35	33	28	46	31	22	22
Nigdy	14	10	28	10	9	15	14
Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	24	12	28	16	20	33	41

Opinie w tej kwestii wiążą się też z wiekiem i wykształceniem badanych. Częściej niż pozostali przekonanie, że w czasie wyborów w Polsce wyborcy często lub zawsze są przekupywani, wyrażają osoby w wieku 25–34 lata (40%) oraz respondenci z wyższym wykształceniem (36%), natomiast przekonanie o niewystępowaniu takiego zjawiska najczęściej wyrażają osoby o niższym statusie społecznym – słabiej wykształcone (23% w grupie osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym i 21% wśród badanych z wykształceniem zasadniczym zawodowym), o niskich

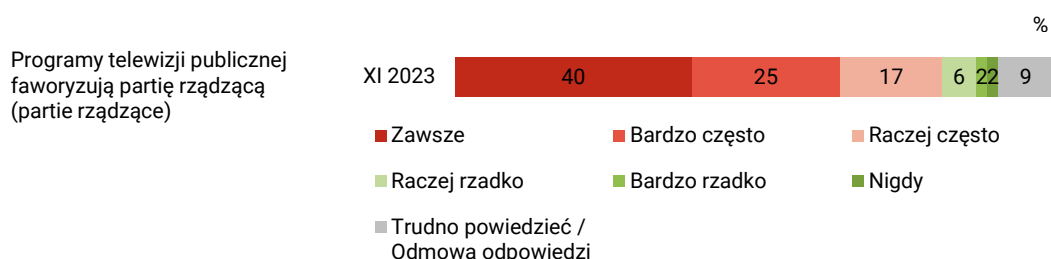
dochodach *per capita* (27% wśród badanych, których miesięczne dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym wynoszą poniżej 1500 złotych), a także bezrobotni (26%) i robotnicy (24% wśród niewykwalifikowanych i 22% wśród wykwalifikowanych). Częściej niż mieszkańcy miast o braku takiego przekupstwa przekonani są mieszkańcy wsi (21%), a co za tym idzie ogół pracujących w prywatnych gospodarstwach rolnych (23%) oraz rolnicy indywidualni (21%) – zob. tabelę aneksową 6.

Stronniczość telewizyjnych programów telewizji publicznej

Żle w oczach opinii publicznej w kontekście wyborczym wypada bezstronność programów telewizji publicznej. Ponad dwie piąte badanych (42%) ocenia, że często faworyzują one rządzącą partię, a dwie piąte (40%) uważa, że dzieje się tak zawsze. Zaledwie 2% respondentów twierdzi, że taka sytuacja w czasie wyborów w Polsce nigdy nie ma miejsca, a 8% ocenia, że dzieje się tak rzadko.

CBOS

RYS. 7. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.



Z analiz wielozmiennowych wynika, że oceny zachowania telewizji publicznej w kampaniach wyborczych istotnie różnicują przede wszystkim afiliacje polityczne wyrażające się w deklarowaniu sympatii dla rządzących lub opozycji, chociaż we wszystkich wyróżnionych grupach większość badanych stwierdziła, że często lub zawsze faworyzuje ona rządzących. O ile jednak większość (61%) deklarujących się jako sympatycy opozycji wyraziła przekonanie, że w czasie wyborów w Polsce programy telewizji publicznej zawsze faworyzują partię rządzącą (partie rządzące), a dodatkowo ponad jedna trzecia z nich (36%) stwierdziła, że dzieje się tak często, to wśród sympatyków obozu rządzącego odsetki te są znacznie niższe (28% – zawsze i 43% – często). Ponadto sympatyzujący z rządzącymi częściej niż pozostali respondenci twierdzą, że takie sytuacje nigdy się nie zdarzają (4%) lub zdarzają się rzadko (12%).

TABELA 17

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Programy telewizji publicznej faworyzują partię rządzącą (partie rządzące)	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Zawsze	28	61	36	15
Często	43	36	45	39
Rzadko	12	2	8	9
Nigdy	4	0	1	2
Trudno powiedzieć/Odmowa odpowiedzi	12	1	9	36

Przekonaniu o stronnicości telewizji publicznej sprzyja też większe zainteresowanie polityką. Im uważniej badani śledzą wydarzenia polityczne, tym częściej twierdzą, że w czasie wyborów w Polsce programy telewizji publicznej zawsze faworyzują partię rządzącą (partie rządzące), a wśród deklarujących duże lub bardzo duże zainteresowanie polityką przekonana jest o tym większość.

TABELA 18

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Programy telewizji publicznej faworyzują partię rządzącą (partie rządzące)	Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie polityką? Czy jest ono:				
	bardzo duże – uważnie (szczegółowo) śledzi Pan(i) prawie wszystko, co się dzieje w polityce	duże – dość uważnie śledzi Pan(i) to, co się dzieje w polityce	średnie – śledzi Pan(i) jedynie główne wydarzenia	nikłe, niewielkie – często umykają Pana(i) uwadze nawet ważne wydarzenia	żadne – praktycznie Pana(i) to nie interesuje
	procentowanie w kolumnach				
Zawsze	55	51	38	35	25
Często	28	39	44	46	41
Rzadko	8	6	9	6	6
Nigdy	5	0	2	3	0
Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	4	4	7	11	29

Opinie w tej kwestii istotnie różnicują także deklarowane poglądy polityczne, przy czym im bliżej lewego krańca osi lewica–centrum–prawica, tym więcej przekonanych, że w Polsce w czasie wyborów programy telewizji publicznej zawsze faworyzują rządzącą partię (od 33% wśród deklarujących poglądy prawicowe poprzez 41% wśród identyfikujących się z politycznym centrum do 54% wśród zwolenników lewicy) – zob. tabelę aneksową 7.

Spośród analizowanych zmiennych społeczno-demograficznych opinie o zachowaniu telewizji publicznej w trakcie polskich kampanii wyborczych najbardziej różnicuje płeć, a następnie wykształcenie badanych. Przekonanie, że jej programy zawsze faworyzują partię rządzącą (partie rządzące), znacznie częściej wyrażali mężczyźni niż kobiety (46% wobec 34%), natomiast kobiety znacznie częściej niż mężczyźni uchylały się od zajęcia stanowiska w tej kwestii (13% wobec 4%). Ponadto przekonanie o tym, że telewizja publiczna zawsze w trakcie wyborów faworyzuje rządzących, znacznie częściej niż pozostali badani wyrażały osoby z wyższym wykształceniem (50%), a im niższy

poziom wykształcenia, tym więcej opinii, że dzieje się tak rzadko lub nigdy (od 6% w grupie badanych z wyższym wykształceniem do 14% w grupie z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym).



Zdecydowana większość ogółu dorosłych Polaków (83%) twierdzi, że nie zauważyła żadnych nieprawidłowości w przeprowadzaniu tegorocznych wyborów do Sejmu i Senatu. Przekonanie, że wystąpiły jakieś nieprawidłowości, wyraziło 9% badanych, czyli znacznie więcej niż po poprzednich wyborach parlamentarnych, ale mniej niż przy ostatnich wyborach prezydenckich, kiedy to aż 12% ankietowanych uważało, że w trakcie tamtych wyborów wystąpiły jakieś nieprawidłowości. Jeśli chodzi o nieprawidłowości, to najczęściej zwracano uwagę na różne problemy związane z przeprowadzaniem w trakcie ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu referendum – mówiła o nich ponad połowa (52%) osób, które dostrzegły jakieś nieprawidłowości.

Również społeczna ocena wiarygodności ogłoszonych przez Państwową Komisję Wyborczą wyników ostatnich wyborów do Sejmu i Senatu jest niższa niż w przypadku poprzednich wyborów parlamentarnych, jednak ich wiarygodność kwestionuje mniej respondentów niż wiarygodność wyników ostatnich wyborów prezydenckich. Warto dodać, iż także odbiór działań PKW po ostatnich wyborach jest znacznie lepszy niż po ostatnich wyborach prezydenckich, ale gorszy niż po poprzednich wyborach parlamentarnych¹².

W porównaniu z listopadem 2019 roku wśród Polaków słabsze jest również przekonanie, że w polskich wyborach głosy zawsze są uczciwie liczone i uczciwi są członkowie komisji wyborczych. Więcej osób uważa też, że w trakcie wyborów w Polsce wyborcy są przekupywani.

Opracowała

Barbara Badora

¹² Por, przypis 4.